

професійного портфоліо, ведення педагогічного щоденника, літні школи професійного вдосконалення тощо). З'ясовано, що найбільш поширеною організаційною формою реалізації професійного розвитку американських учителів є програми профе-

сійного розвитку, які представляють логічне поєднання кількох видів та форм професійного розвитку і спрямовані на професійне зростання вчителів чи вирішення освітньої проблеми за їх участі.

Література і джерела

1. Андрущенко Н. Дистанційна освіта в системі професійного розвитку вчителів Сполучених Штатів Америки / Н. Андрущенко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : [зб. наук. пр.]. – К, 2006. – Вип. 5 (15). – С. 60–63.
2. Мукан Н. Стандарти професійного розвитку педагогів у США / Н. Мукан // Освіта Донбасу. – 2005. – N 5/6. – С. 99–106.
3. Кремень В. Г. Модернізація освіти – важливий чинник соціального, економічного і політичного розвитку України / В. Кремень // Вісник НАН України. – 2001. – № 3. – С. 22–25
4. Пуховська Л.П. Тенденції розвитку систем підготовки вчителів у Європі // Педагогіка і психологія, 1994. – № 3. – С. 144–152.
5. Effective Professional Development: What the Research Says // Praxis Group Inc. Alberta Education. – 2006. – 68 p.
6. Eisenman G. Telementoring: helping new teachers through the first year / G. Eisenman, H. Thornton // T.H.E. Journal. – 1999. – N 26 (9). – P. 79–82.
7. Ershler A. R. The narrative as an experience text : Writing themselves back in / A. R. Ershler // Teachers caught in action: professional development that matters / A. Lieberman, L. Miller (eds.). – New York : Teacher College Press, 2001. – P. 159–173.
8. Ingvarson L. Professional development as the pursuit of professional standards. The standards based professional development system. // Teaching and Teacher Education – N 14: 1. – 1998. – P. 127–140.
9. Loucks-Horsley S. The role of teacher and learning in systemic reform: a focus on professional development / S. Loucks-Horsley // Science Educator. – 1998. – N 7 (1). – P. 6–9.
10. Professional development as the pursuit of professional standards : The Standard-based Professional Development System // Teaching and Teacher Education. – 1998. – N 14 (1). – P. 127–141.

В статтє проанализирован опыт профессионального развития педагогов США и ФРГ: раскрыты наиболее распространенные индивидуальные, групповые и коллективные формы профессионального развития. Охарактеризованы инновационные формы профессионального развития (каскадная, ситуативная, аналитическая, теленаставничество, супервизия, педагогические отчеты, подготовка профессионального портфолио, ведения педагогического дневника, летние школы профессионального совершенствования, программы профессионального развития), заслуживающие внимания с целью реализации в образовательном пространстве Украины.

Ключевые слова: педагоги, национальные стандарты педагогического образования, профессиональное развитие педагогов, формы профессионального развития педагогов, профессиональная квалификация педагогов.

The article analyzes the experience of professional development of teachers in the USA and Germany: the most common forms of individual and collective professional development. We characterize a number of innovative forms of professional development (cascade, situational, analytical, telesupervision, supervision, educational records, preparation of professional portfolio, management of teaching diary, summer schools of professional development, professional development programs) that are useful to study in Ukraine.

Key words: teachers, national standards of pedagogical education, professional development of teachers, the forms of professional development of teachers, professional qualification of teachers.

УДК 372.8

ДІАГНОСТУВАННЯ У ПЕРЕДБАЧЕННІ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ З ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Растопчина Оксана Михайлівна
м. Керч

У статті проводиться обґрунтування доцільності діагностування рівня розвитку природничо-математичних знань учнів і студентів на основі аналізу сучасних досліджень. Встановлюється значення діагностування для подальшого прогнозування результатів навчання.

Ключові слова: діагностування рівня розвитку знань, прогнозування результатів навчання.

Державна політика реформування освіти в Україні націлена на формування всебічно розвинутої особистості, що передбачає як перегляд змісту освіти та підвищення її якості, так і удосконалення системи управління нею, впровадження нових методів та засобів діагностування і прогнозування знань суб'єктів навчання.

Діагностування знань учнів і студентів ефективно використовується вчителями, методистами, науковцями з різноманітними цілями, а також для прогнозування і планування на-

вчально-виховного процесу. Водночас, у сучасній педагогічній науці стала актуальною проблема діагностування рівня розвитку природничо-математичних знань учнів загальноосвітньої школи і студентів вищих навчальних закладів із метою встановлення і прогнозування якості отриманої ними освіти.

Дидактичною проблемою діагностування і прогнозування знань учнів загальноосвітньої школи і студентів вищих навчальних закладів присвячені численні дослідження і публікації українських і закордонних науковців. В.П. Бородатий, У. Браун, І.М. Грішина, І.Ю. Грішин, Х. Гулінсен, Р.Л. Ебель, І.Ю. Єрфорт, Ю.О. Єрфорт, Ф.М. Лорд, О.Б. Мельникова, С.С. Никитюк, Л.Д. Пейчева, І.П. Підласий, Т. Плотуха, Н.В. Стучинська, А.Й. Ягодзинський та інші зауважують на контролюючій, стимулюючій та прогностичній функції діагностування не тільки отриманих і усвідомлених учнями та студентами знань, а і рівня їхнього розвитку в останніх. Водночас аналіз психолого-педагогічних і дидактичних джерел із зазначеної проблеми показав зростання

інтересу дослідників до деяких аспектів на рівні окремих публікацій. Однак поза увагою залишається теоретичне обґрунтування і практичне впровадження методів діагностування рівня розвитку природничо-математичних знань учнів і студентів, за допомогою якого можливе подальше планування навчально-виховного процесу.

Отже, метою даної статті є обґрунтування доцільності діагностування рівня розвитку природничо-математичних знань учнів і студентів на основі аналізу сучасних досліджень із зазначеної проблематики.

Система управління освітою взагалі і природничо-математичної зокрема складається з багатьох компонент, одними з яких є прогнозування, що здійснюється на основі діагностування.

І.П. Підласий називає прогноз (від ст.-гр. *prognosis* – передбачення, пророкування про майбутній розвиток і результати яких подій, процесів на підставі певних даних [1, с. 407]; префікс “про” у перекладі означає “вперед” [8, с. 297], а частина слова “гнозія” перекладається як “знання” [там само, с. 146]) “унікальним засобом, що дає можливість довідатися про майбутній перебіг подій, знаряддя для контролю швидкоплинних ситуацій та спрямування їхнього руху в бажане річище. Інформація про те, чого ще немає, але має настати, здавна прирівнювалася до найдорожчого скарбу, бо тому, хто нею володіє, не страшні ніякі несподіванки: належна підготовка до прийдешнього гарантує успіх за будь-яких умов” [6, с. 20]. Професор акцентує увагу на головній суті та призначенні прогнозування – набуття “випереджаючих знань”.

Прогнозування передбачає спеціальні дослідження конкретних перспектив розвитку. При організації досліджень із діагностування природничо-математичних знань учнів та студентів важливо врахувати найбільш впливові показники рівня розвитку знань у останніх. Коли йде мова про знання, то частіше за все, пропонують знайти набутий рівень, безсумнівно це важливий показник подальшого розвитку, але очевидно не єдиний.

Словосполучення “рівень розвитку знань” має прикордонне значення між освітою і розвитком власних знань учнів та студентів. Л.С. Виготський уперше сформулював проблему співвідношення навчання і розвитку. Навчання була надана провідна роль, воно повинно йти попереду розвитку та вести його за собою. Видатний психолог увів поняття “зони найближчого розвитку” дитини. У навчанні її можливо визначити завданнями, які учень або студент може вирішити лише за допомогою керівника, застосовуючи свої інтелектуальні та творчі можливості. Здатність сприйняти сторонню допомогу, від якої залежить міра допомоги, є показником потенційних можливостей особистості до навчання.

У освітніх взаємовідносинах між суб’єктом навчання та вчителем не останню роль займає контроль знань. Добре знайомі його функції: контролююча, навчальна, методична, мотиваційна, прогностична тощо.

М. Челишкова виділяє важливість прогностичної функції контролю знань тому, що вона “дає змогу передбачити потенційні можливості тих, кого навчають, у засвоєнні нового матеріалу. Розв’язання завдання прогнозу результатів навчання можливе за умови використання тестів, прогностична валідність яких була заздалегідь підтверджена спеціальними кількісними методами” [11, с. 21].

Першим контролем знань для студентів є вступні іспити (ЗНО). О. Кучерук зауважує на важливості вхідних даних при навчанні. “Рівень базової шкільної підготовки є визначальним (фундаментальним) для сприйняття та засвоєння дисциплін, що вивчаються у ВНЗ. Тобто, важливим є рівень знань з елементарної математики, адже на них ґрунтується вивчення фундаментальних дисциплін, зокрема математичного аналізу, лінійної алгебри та аналітичної геометрії, диференціальних рівнянь, і подальше отримання професійних знань, наприклад, із методів оптимізації, чисельних методів, математичного моде-

лювання та ін. є основною вимогою до фахівця” [4].

Схожу думку має Н. Стучинська, яка визначає, що “...інтелектуальний багаж, з яким приходять до університету студенти-першокурсники, є досить неоднорідними і визначається не тільки індивідуальними когнітивними та психологічними особливостями, а й рівнем і типом середнього закладу освіти (природничі, гуманітарні, технічні ліцеї, коледжі та гімназії, загальноосвітні школи з різним профілем навчання, медичні училища тощо). У такому випадку тестування є найефективнішим щодо встановлення факту володіння індивідуумом знаннями та навичками, необхідними для засвоєння відповідного розділу навчальної дисципліни” [9, с. 45].

В загальноосвітніх закладах працюють психологи та лише одиничні вищі навчальні заклади можуть дозволити собі штатного психолога, а зв’язок між розвитком знань і розвитком психічних процесів є незаперечним. Тому Г.М. Чайченко пропонує використовувати для прогнозування успішності навчання школярів і студентів “психофізіологічний рейтинг”, коли “за допомогою спеціальної комп’ютерної програми протягом 50-60 хвилин визначаються основні психофізіологічні показники, на підставі яких обчислюється психофізіологічний рейтинг. <...> Ефективність навчання школярів і студентів обумовлена, насамперед, швидкістю мисленнєвих процесів” [10, с. 94-97].

Привертають увагу до психічної складової майбутнього навчання В.М. Дорофєєв, С.Н. Петрушов, Л.В. Шевцов, які пропонують “прогнозувати якість навчального процесу за вхідними даними інтелекту і шкільними оцінками абітурієнта (вступними іспитами)” [2, с. 268].

На думку В.І. Клочко і М.Б. Ковальчук, “для того, щоб методика навчання <...> була ефективною необхідно враховувати структуру інтелекту учнів і студентів. Важливе значення для здійснення індивідуального підходу має віднесення учня та студента до одного з трьох основних типів мислення:

- 1) логіко-аналітичного;
- 2) образного;
- 3) змішаного” [3].

Різні автори торкаються питання діагностування знань, але розглядають його однобічно. Т.Плотуха [7] діагностує структуру знань і навички їх застосування. Л.Д.Пейчева [5] розглядає сутність і зміст педагогічного вимірювання в навчальному процесі. Н.В.Стучинська [9] зв’язує діагностування з системою оцінювання.

Контролююча, навчальна, методична, мотиваційна, прогностична педагогічні функції контролю знань учнів і студентів виявляються на всіх етапах навчально-виховного процесу. Проведений нами аналіз сучасних психолого-педагогічних джерел підтвердив це дидактичне явище. З іншого боку, систематизація опублікованих досліджень показала відсутність даних про дидактичні засоби і методи діагностування рівня розвитку знань учнів і студентів, отриманих і засвоєних у процесі навчання. Саме рівень розвитку власних знань дає можливість особистості отримувати подальшу освіту, формує прагнення до самоосвіти та самовдосконалення впродовж життя, що і має прогнозуватися за результатами діагностування.

Таким чином, відповідно до вищезазначеного можна зробити наступні висновки. У психолого-педагогічній літературі розглядаються питання стосовно діагностування, прогнозування і планування навчально-виховного процесу, зазначається, важливість педагогічної діагностики та педагогічного вимірювання.

При діагностуванні якості знань учнів та студентів важливим є доцільне врахування на початку навчання інтелектуальних і психофізіологічних показників.

Під час керування навчально-пізнавальною діяльністю учнів та студентів необхідно не тільки діагностувати, оцінювати, контролювати набуті ними знання та навички, а і прогнозувати подальше навчання, спрямовувати навчання на розвиток рівня знань учнів та студентів. Тільки таким чином можливо поліпши-

ти якість освіти.

Аналіз сучасних публікацій показав відсутність засобів діагностування рівня розвитку знань учнів та студентів як взагалі, так і стосовно природничо-математичних знань. Отже,

перспективою подальших досліджень є докладне теоретичне обґрунтування методики діагностування рівня розвитку природничо-математичних знань учнів загальноосвітньої школи і студентів вищих навчальних закладів.

Література і джерела

1. Булыко А.Н. Современный школьный словарь иностранных слов / А.Н. Булыко. – М.: "Мартин", 2005. – 624 с.
2. Дорофеев В.М. Рейтинг та інтелект – необхідні параметри при створенні стандарту студента / В.М.Дорофеев, С.Н.Петрушов, Л.В.Шевцов // Проблеми освіти: наук.-метод. зб. – К.: Наук.-метод. центр вищої освіти, 2003. – Вип. 34. – 298 с.
3. Ключко В.І. Оцінювання рівня розвитку студентів з метою формування прийомів узагальнення і систематизації знань і вмінь [Електронний ресурс] / В.І. Ключко, М.Б. Ковальчук // Didactics of mathematics: Problems and Investigations. – 2007. – Issue № 27. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dmpd/2007_27/_27/18-22%2027_2007.pdf. – Загол. з екр. – Мова укр.
4. Кучерук О.Я. Факторний аналіз підготовки фахівців з прикладної математики у вищій школі / О.Я. Кучерук // Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету, 2008. – Вип. 11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tpvrpt/2008_11/02.pdf. – Загол. з екр. – Мова укр.
5. Пейчева Л.Д. Сутність і зміст педагогічного вимірювання в навчальному процесі ВНЗ [Електронний ресурс] / Л.Д. Пейчева. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pfto/2012_22/files/P2212_86.pdf. – Загол. з екр. – Мова укр.
6. Підласий І. П. Діагностика та експертиза педагогічних проектів: навч. посіб. / І.П. Підласий. – К.: «Україна», 1998. – 343 с.
7. Плотуха Т. Педагогічна діагностика у сучасному дидактичному процесі ВНЗ / Тетяна Плотуха // Проблеми підготовки сучасного вчителя : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини – Умань: ПП Жовтий О.О., 2011. – Випуск 4. – Частина 2. – 349 с.
8. Словарь иностранных слов. 25000 слов / авт.-сост. Л. Орлова. – Минск: Харвест, 2010. – 448 с.
9. Стучинська Н.В. Система оцінювання як засіб педагогічної діагностики і стимулювання навчальної діяльності студентів при вивченні загальноприродничих дисциплін / Н.В. Стучинська // Проблеми трудової і професійної підготовки : наук.-метод. зб. – Словянск: СДПУ, 2003. – Вип. 8. – 205 с.
10. Чайченко Г.М. Психологічний рейтинг як показник успішності навчання школярів і студентів / Г.М. Чайченко // Проблеми освіти : наук.-метод. зб. – К.: ІЗМН, 1996. – Вип. 5. – 192 с.
11. Чельшкова М.Б. Теория и практика конструирования педагогических тестов: учеб. пособие. / М.Б. Чельшкова. – М.: Логос, 2002. – 432 с.

В статтє провoдиться обoснoваннє цeлeсoбрaзнoстi дiагнoстувaння урoвнє рaзвiткa естeствeннo-мaтeмaтичeскiх знaннiй учaщиxся i студeнтoв нa oснoвe aнaлiзa сoврeмeннiх iсслeдoвaннiй. Устaнoвлeннє знaчeннє дiагнoстувaння длє дaльнiшeгo прoгнoзувaння рeзультaтoв oбучeння.

Ключoвi слoвa: дiагнoстувaння урoвнє рaзвiткa знaннiй, прoгнoзувaння рeзультaтoв oбучeння.

The rationale for diagnosing the natural-mathematical knowledge's level of pupils and students based on the analysis of current research are presented in the article. The value of diagnosing for further prediction of learning outcomes is set.

Key words: diagnosing of knowledge's level, prediction of learning outcomes.

УДК 159.942; 37.04

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ЕМОЦІЙНИХ ПЕРЕВАНТАЖЕНЬ У ПІДЛІТКІВ

Ратинська Оксана Миколаївна
м.Тернопіль

Актуальність матеріалу, викладеного у статті, обумовлена тим, що профілактика емоційних перевантажень у підлітків повинна здійснюватись в умовах центру дитячої творчості, куди вони ходять із задоволенням. Стаття присвячена аналізу теоретичних засад попередження емоційних перевантажень у підлітків та змісту соціально-педагогічної діяльності щодо профілактики емоційних перевантажень у підлітків в умовах діяльності центру дитячої творчості. Проведено практичну роботу профілактики емоційних перевантажень та зниження тривожності у підлітків в умовах діяльності центру дитячої творчості. Показано, що участь у тренінгу дала можливість покращити показники рівня ситуативної та особистісної тривожності.

Ключові слова: емоційні перевантаження, підлітки, профілактика, соціальний педагог, тривожність.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що життєдіяльність як дорослої людини, так і дитини перебігає у постійних контактах з іншими людьми, предметами та явищами навколишньої дійсності. До всього, що оточує людину, вона виявляє

певне ставлення, яке проявляється у різноманітних емоціях. Це ставлення може бути позитивним, негативним або нейтральним. Нейтральне ставлення не пов'язане з виникненням емоцій. Якщо предмети, явища відповідають потребам, можливостям людини, вони викликають позитивне ставлення та виникнення позитивних емоцій (задоволення, радості, захоплення тощо). В протилежному випадку виникає негативне ставлення та відповідні емоції (страх, образа, туга, сум, смуток, пригніченість, збентеженість, схвильованість тощо). Інакше кажучи, в емоціях відображаються переживання людини, співвідношення між бажаннями, потребами та можливостями їх задоволення.

Емоції впливають на перебіг різних психічних процесів – сприймання, пам'яті, уяви, мислення, зумовлюють формування певних рис характеру особистості. Емоційний тон присутній вже у відчуттях, які можуть бути приємними та неприємними, викликати позитивні та негативні емоції. Процес сприймання людини, що охоплена радістю, незалежно від об'єкту сприймання, буде різуче відрізнятися від сприймання особи, що переживає сум, смуток.

Позитивні емоції покращують процеси пам'яті, мислення.